

מכון ירושלים: ישראל הידרדרה בדירוג החופש הכלכלי; נקודות החולשה: מסוי והוצאה ממשלתית גבוהה

20.9.2010 | 09:08 אורה קורן

ישראל מדורגת במקום ה-81 בעולם במונחים של חופש כלכלי, ירידה של שלושה שלבים לעומת מיקומה בשנה שעברה (78) - כך עולה מדו"ח מדד החופש הכלכלי העולמי אשר פורסם היום (ב').

מדד החופש הכלכלי נערך מדי שנה על ידי מכון פרייזר הקנדי בשיתוף 75 מכוני מחקר ברחבי העולם, ביניהם מכון ירושלים לחקר שווקים. את המדד יצרו חתן פרס נובל מילטון פרידמן ופרופסור מייקל ווקר בשנות השבעים.

המדד מבוסס על ההנחה, לפיה אבני היסוד לחופש כלכלי הם בחירה חופשית, סחר וולונטרי, החופש להתחרות והבטחת זכויות הקניין. מחקרים מראים כי אנשים החיים במדינות בעלות חופש כלכלי רב יותר נהנים מרמות גבוהות יותר של שגשוג כלכלי וחרות אישית, ומתוחלת חיים גבוהה יותר.

המדד הנוכחי מתבסס על נתוני 2008 ובעקבות המשבר הכלכלי נמדדה בו לראשונה זה 25 שנים ירידה ברמת החופש הכלכלי בעולם. מדד החופש הכלכלי מתייחס לחמישה תחומים: גודל הממשלה ביחס לכלל הפעילות הכלכלית במשק, יעילות מערכת המשפט וההגנה על זכויות קניין, יציבות המטבע, חופש המסחר הבינלאומי, ומידת הרגולציה על פעילות עסקית. לכל מדינה ניתן ציון בכל אחת מ-42 תת-קטגוריות של התחומים הללו, והציונים משוקללים למדד אחד של חופש כלכלי.

התחום בו ישראל בולטת ביותר לרעה, בו ניתן לה ציון 5.0 מתוך 10 (מקום 107), הוא גודל הממשלה. שיעור מס שולי גבוה (5.0) והוצאה ממשלתית גבוהה ביחס לתוצר (3.0) הורידו את מדד החופש הכלכלי של ישראל.

אולם גם ביחס למדינות סוציאל דמוקרטיות בעלות ממשלות גדולות, ישראל מפגרת בתחומים רבים. ישראל קיבלה ציון של 5.9 (מקום 62) עבור יעילות מערכת המשפט והגנה על זכויות קניין, בעוד שבתחום זה מדינות סקנדינביה תופסות 5 מ-6 המקומות

המובילים. ציונים נמוכים במיוחד ניתנו לישראל על אכיפה משפטית של חוזים (3.5), ועל הגבלות על מכירת נדל"ן (5.6). בתחום הרגולציה ישראל מדורגת במקום ה-55 עם ציון של 6.7, הרבה אחרי מדינות כאיסלנד, דנמרק, שוודיה והולנד. ציון נמוך במיוחד קיבלה ישראל על עלויות בירוקרטיות (3.6) ועלויות פיטורין (1.6).

המצב הביטחוני פוגע בחופש הכלכלי של ישראל לא רק בגלל תקציב הביטחון הגדול. בגין מדיניות גיוס החובה קיבלה ישראל ציון אפס על צבא מבוסס מתנדבים. מעבר לצבא מתנדבים היה מעלה את ישראל 5 מקומות בדירוג. בנוסף, היא קיבלה ציון של 4.2 על מעורבות הצבא בתהליכים משפטיים ופוליטיים.

את הציונים הטובים ביותר שלה קיבלה ישראל על יציבות המטבע (9.1), מקום 39) וחופש המסחר הבינלאומי (7.6, מקום 28). המיסוי הגבוה על יבוא מוצרים מסוימים כמו מכוניות וחלפים (3.1), וגודלו הצנוע של מגזר המסחר

הבינלאומי (3.5), מנעו ממנה ציון גבוה יותר.

המדד מתייחס לנתונים משנת 2008, ומדרג את הונג קונג במקום הראשון, ואחריה סינגפור, ניו זילנד ושווייץ. המדינה הסובלת מהמחסור הגדול ביותר בחופש כלכלי היא זימבבוואה, ואחריה מיאנמר, אנגולה וונצואלה.

מחקרים רבים מצביעים על הקשר שבין חופש כלכלי לצמיחה. בעקבות המשבר הכלכלי העולמי התייחס הדו"ח לראשונה גם לשאלת היציבות ובחן את הקשר בין מדד החופש הכלכלי לבין יציבות המשק. "המחקר מצא כי ישנו מתאם שלילי מובהק בין חופש כלכלי לבין תנודתיות בשווקים, כלומר חופש כלכלי מחזק את היציבות המאקרו-כלכלית", אומרת קורין סאור, מנכ"לית מכון ירושלים לחקר שווקים. "גם מצבם של העניים במדינות בעלות החופש הכלכלי הרב ביותר טוב יותר מזה של כלל האוכלוסייה במדינות החופשיות פחות. ההכנסה הממוצעת של העשירון התחתון ברבעון העליון של המדינות בדירוג החופש הכלכלי גבוהה יותר מפי שניים מההכנסה הממוצעת של כלל האוכלוסייה ברבעון התחתון של המדינות בדירוג".

"ישראל התקדמה רבות מאז פורסם לראשונה מדד החופש הכלכלי ב-1980", אומרת סאור, "אולם בעשור האחרון, על אף כמה רפורמות חיוביות שביצעה, מדינות רבות מתקדמות בקצב מהיר יותר מישראל מבחינת קידום החופש הכלכלי. כדי להתמודד עם האתגרים הרבים הצפויים לה בעשורים הקרובים, על ישראל לטפח את עוצמתה הכלכלית. אין דרך טובה יותר לעשות זאת מאשר לבצע רפורמות נוספות אשר יקדמו את החופש הכלכלי בישראל".

מכון ירושלים לחקר השווקים הוקם ב-2003 כמוסד ללא כוונות רווח על ידי רוברט סאור וקורין פרנטי סאור במימון תורמים פרטיים וקרנות, רובם מארה"ב ומקצתם מהאיחוד האירופי. רוב התורמים הם אנשי עסקים המבקשים לקדם את החופש הכלכלי והאישי בישראל. אין תורם מרכזי למכון ולא מתקבל בו מימון ממשלתי מישראל או ממדינות אחרות.

בין מטרת המכון קידום חופש כלכלי ואישי בישראל, בין השאר באמצעות רפורמת מס, הורדת מחירים באמצעות ביטול מונופולים, צמצום המעורבות הממשלתית במשק ורפורמה פיננסית שתאפשר לגופים זרים לפעול לצד הבנקים הישראליים.

נשיא המכון רוברט סאור, ד"ר לכלכלה מאוניברסיטת ניו יורק, היה מרצה לכלכלה באוניברסיטת תל אביב ובאוניברסיטה העברית ומכהן כראש הפקולטה לכלכלה באוניברסיטת בריסטול הבריטית. מנהלת המכון, רורין סאור, היא ד"ר לכלכלה מאוניברסיטת ניו יורק. בין ידידי המכון נמצאים עדו נתניהו, אחיו של ראש הממשלה בנימין נתניהו, ופרופ' ישראל אומן, חתן פרס נובל לכלכלה, העומד בראש תחום יהדות וכלכלה במכון. מקורביו של נתניהו ציינו כי הוא פועל כתומך חיצוני בלבד ולא היה מעורב בהכנת המחקר.